



Bertsio elektroniko honen jatorria:  
<http://www.jazzfree.com/jazz9/arrain/>

Klasikoen Gordailuan:  
<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/L/LizardiBiotz.htm>

## **BIOTZ-BEGIETAN**

**Xabier Lizardi**

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira, eta, Jabetgo Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

Opari:

*Mait: bion aur, il ta bizjen, oroiz*

BIOTZ-BEGIETAN zatzaidate sortu:  
biotzenago batzuek; besteak  
betsein-betseñotan... Biotz-gabe ta itsu,  
nork, izan ere, bil olerti-loreak?...



## YAUN ERRUKIORRA

*Amalankoa.*  
(*Egilleak gaztelera idatz*  
*eta gero berak euskeratua.*)

Txerrenek lardaskatuzko loidi iguingarrian  
narras dut gogoa: zere iduriz sorturiko  
anima garbia: zere eskuek yantziriko  
soiñeko zuria... Yauna, ogen egin nuan!

Lor-atsekabe larriak sortu zitun nigan  
ogenak; miñago baita, eztizkoa baiño.  
Beldurrez ninduzun, Yauna, banekialako  
tximist-ortzirien yabe zu zeundela goian.

Ta, zure zigorbidezko oiñaztarri larria  
usterik, yo dizut begiz ortzia, izu-izuan...  
Etzenidan, Yainko on orrek, eguzkia yaurtil!  
Etzenidan uka ere berorren argia!  
Errukizko izpia zeneriodan, artean,  
ezin-agortuzko Maitasun-Iturri bizil...

1917

## OIA

Neke-sendalaria,  
buru-argitzaillea,  
lanaren saria...  
Arnestegi guria,  
naigabeen azkaia,  
nagian nausia.

Bitez agur nereak,  
afalondun beintzat,  
guztiak zuretzat.  
Ta «aita-gure» bat ere  
biyoa, zu asmatu  
zinduanarentzat.

Baiña... Lasatu nadin  
orain, «aita-gure»-ka  
eraso baiño leen,  
yaun zintzo orren baimenaz,  
mordoka datozkidan  
neurtitzok esaten...

\* \* \*

Afaldu det oparo.  
Betazalok, otoika,  
eskatzen zaudate.  
Aurrean zu, zabalik,  
elurra ainbat zuria,  
begiok zakuste.

Sartu ditzadan leenen  
estalkiok azpitik,  
dagokion neurritz;  
oiñik irten eztaidan  
gaberdian —oi baitu!—  
lotsagabekeriz.



*Apatx*, orain!... Biyoaz  
oiñetakuok gora,  
abea yo arte:  
nere pozaren berri  
auzo goi eta beekoak  
ikasi bezate!

Txamarra kendu,  
bota galtzok ere: ez atsedeen...  
Orrenbeste neke!...  
Zuurragoak izanak  
dituk ene guraso  
Adan eta Ebel!...

Noizbait! Gerturik nago.  
«Aitaren» egin eta  
yo dezadan murkil.  
Bat, bi, iru, lau... aguro!  
negu-gauaren otzak  
ez nazan bertan il.

\* \* \*

Orra barruan, yaunok,  
maindire leun artean  
bilduta, buru-oin.  
Sarrerako otz-ikara,  
baiñan, samurtu arte,  
arren, pixkat itxoin.

Orainue, ba, muturra  
zerbait atera daiket,  
berriketa-yarrai.  
Zu goratzen, maitea,  
logurak autsi arte  
ez dut ixildu nai.

Ai, nolako zoroak  
gauetz kalerik-kale  
ibil oi-diranak!  
Arkiko aal-dituzte  
asun miñez beterik  
iñoiz beren oiak!...

Atean aize latza  
dabil, aserre... Noski!  
oirik ezpaitauka...  
Leioan txingor-otsa da,  
neri loa, nonbait,  
galerazi-billa.

Lan gaitza, gaitzik bada.  
Ateko giro txarra  
lotarako onena;  
seaska ustu genduan  
aur samur-azitxuon  
*llo-llo* biguñena.

Biar?... Gogapen txarrok  
urrun! Egun banari  
gau bat darraikio  
egiñaz atsartzeko,  
ez eginkizunarren,  
orde, kezkatzeko.

Ta... irakurle maitea,  
laburrerako oraintxe  
berriketan nuzu...  
Begiak itxi zaizkit,  
burutzar au moteldu...  
arnasa... ba... kan... du...



... Ames dagit, basoan  
il nauela, parreaz,  
maitagarri batek,  
ta, gozorik, illeta  
abesten didatela  
berreun milla lorek...

... Ames dagit nautela  
tximirritek eortzi  
abaraska baten,  
ta illobia, lasaki  
ia ixilka, ari naizela  
parra-parra yaten...

... Ames... Baiña, zer dantzut?  
Irakurle guztiok  
zurrungaka lorik?  
Nere neurtzitzok orren  
lo-erazle bizkorrak  
uste ez nun ziranik!

Beraz, gabon, gazteok...  
Baiña... nere buru au,  
yas...! nola burutu?...  
Oi-asmatzaillearen  
onez agindutako  
«Aita-gurea» aaztu!

Gizagaxoa..., noski,  
on-utsa bide-zanez,  
zeruan aal-dago!  
Nere «aita-gureen»  
bearrik, beraz, ez du,  
alegia, izango.

Gauzok ala dirala,  
laga dezaket «aita-  
gurea» biarko...  
Atean euri-otsa...  
aize-zotin luzeak...  
Agur... Da... gi... dan lo... o... o...

## MENDI-GAIÑA

Maite ditut gaillurrak  
argiak ez beste...  
Ai, egaztia banintz  
gaiñik-gain nenbilke!

\* \* \*

Oi, udaberri-goizez  
mendiaren gaillurra!...  
Oi, aren ametsezko  
zorakortasuna!  
Zein ezkutuzko indarrez,  
zein atsedeen-egarriz,  
zein gorago-yoranez  
narakark igana?...

Egiz, maitagarriak  
dituk ire basotan?...  
egiz duk arnaskai bat  
ezilkortzen duna?...  
egiz, eguzkiaren  
leendabiziko muiñaz  
sortzen duk zorunaren  
lore ezezaguna?....

Nik amestan bezela  
ote-aiz, mendi-gaiña?  
Goi-yauregiko mailla?  
Gotzonen urbilgo?...  
Egiz, Yaungoikoaren  
esku ta aunditasuna  
ote-dituk or goitik  
sumatzen bertago?...



Ire goi urdiñaren  
urre lanotsupean  
beeko txikerkerion  
azkaia balegok,  
arren, adiskide urruna,  
otoi, mendi maitea,

negar-aran beltz oni  
kendu nazakiok!

\* \* \*

Maite ditut gaillurrak  
argiak ez beste...  
Ai, egaztia banintz  
gaiñik-gain nenbilke!

1920

## ZERU-AZPIA

*Frantzeratik itzulia, mamiz,  
(BESSE DE L.)*

### I

Esan amatxo: aingerutxoak  
egoa urrezko badute,  
zeru urdiñean urre-dirdira  
nik nola ikusten ez-ote?...

Parre gozo bat amak eginda,  
aurrari ala diotsa:  
—Beetik dakusgun urdiña zeru-  
azpia baizik ezpaita.

—Ene, ba!... azpia —mutillak dio—  
orren ederra dalarik,  
nolakoxea ote-da, gero,  
zerua goi-alderditik!...

### II

Gautu zanean, ortzi zabala  
bare-ozkarbi zegoen,  
ta izar argien zillar-begiak  
aurrari par-zegioten.

Aur-kezka oro amets ezñitsu  
biur oi-diran garaian,  
aurrak, amaren biotz-alboan,  
berriro onela ziotsan:



—Zerua azpitik orren ederra  
dalarik, amatxo maite,  
ai nere poza, zeru-gainkia  
ikustera aal-baningoke!...

### III

Aurraren naia zeruratu zan,  
(alatsu otoitz garbia),  
ta aingerutxoak eska zioten  
Yaunari lagun berria.

Eguzkiaren urrezko yaia  
berriro izeki zaneke,  
begia itxirik zeukan aurtxoak  
zeru-azpia lkusteko.

Seaska-aldean ama gaxoak  
otoi-zegian, negarrez,  
semea igoa baitzun, zeruko  
goikia ikusi-bearrez.

1925

## ALDAKERI

### Maitezko ipui minkatza

#### I

Leioa. Kaiola, bertan.  
Urrezko ariz lotuta, pozik, txoria:  
ez margo, ez eztarria:  
ederrik gaxoa nekez ezertan...

Itzalgarrri matsondoa.  
Ikusgai, berriz, ibai, mendi, baso, zelai,  
ta udaren urrea non-nai...  
Bazun zerk aska-zaletu gogo!

Maaitiar zitun txolarre  
biurriak, maiz; iñarak aiskide, berriz;  
ta irraka yoan-etorritz,  
illuntzeak ditun sorbeltzak ere.

Txolarreak diotsana:  
«Oi, ene lagun gaxoa! Lotu-gaberik,  
»eure mai gizen bera nik!...  
»Oi, zein maite dudan askatasuna!...»;

Iñarak: «Ene laguna,  
»errukarri aiz; ezpaituk iñon kabirik  
te ume laztanek beterik!...  
»Oi, zein maite dudan askatasuna!...»

Sorbeltzak: «Ez duk biguna  
»ire zoria; begitu nazak, emen-or,  
»laister bai zabalak mozkor!...  
»Oi, zein maite dudan askatasuna!...»



Txoriak: «Ez zuen ele  
 »maitekorrak, ez emendiko ikuskizurtok  
 »ñiork ez ezerk, lagunok,  
 »ezin naute egiñen askatu-zale».

\* \* \*

Leiora, bat-batean, nor?...  
 «Eder-ametsik eziñena, aragituta!»  
 Neskatzak: «Ega», dio, ta  
 kaiola zabalduz: «maiteñoa, ator»...

Aren begikun gozoa!...  
 Burni-tartetik giltzape beltzean sartzen,  
 askatasun-egunaren  
 urratzea ez dan bezelakoa...

Txoriaren poz-ikara!  
 Ur-ontzitxoan murgildu ta astinduz-gero  
 maitetasunarren ero,  
 badoa dei-dion ao gorriara.

«Ega adi, maiteñoa, arin,  
 »neri biraka; eskuaz bainegok erne  
 »Laisterrago! Orrelaxe! Ene!  
 »Ukaldia yaurti, ta atzitu ezin!»

«Gaiztoa! Geldirik! Ator!...  
 »Nerea aiz noizbait! Laztan bat: orain bestea;  
 »yan nai aut, ene maitea!...  
 »Orra, gaurkoz, neri berreun musu zor...»

\* \* \*

Leio-gaiñeko iñarari  
 ona zein oar zioskan, ezin obeak,  
 txolarre lotsagabeak,  
 biurki eragiñik begiari:

«Ikus dun ori, laguna?...  
 »Ez din, orratik, orretzek yaso makala,  
 »ederrez ain motza dala...»  
 (Zozoak beleari... dakiguna).

## II

Uda yoan da. Marduldu zaizka mordoak  
 matsondoari. Beiñola  
 —egari mozkorra— yo du kaiola  
 gazteenik ildako ostoak.

Agur, iñarok... Ai, zuen kabi goxoa  
 berriz beterik daneko!...  
 Ai, zein luze zuen urreneko  
 maitaldiaren beroa!...

Egunak iges, ta goiz bat, zuriz yantzia,  
 dar-dar yαιο zan... Negua.  
 Zertan ago, gogo miñak puztua,  
 zer dala-ta itun, txoria?...

Oar, baiña, non datorren ire maitea!  
 Ene!... zerk, ordea, zimur  
 eragin ezpañei?... Ene!... nork lapur  
 begien irriparrea?...

Leio-kaiolak zabaldu ditu, bat-bana  
 Sartu du Neguak sudur  
 ozpeldu-zorrotza. Txoria, beldur,  
 ega da maiteagana...

Ai, aren esku, laztankor igaz izana.  
 Lore-orria arantz biur!...  
 Leengoa ditekek, zakarki elur-  
 pera egotzi auna?





Negargarria! Leio-ostean itzalia  
bizitz-bizitza uan garra!...  
Ire eguzkiaren illunabarra!  
Betiko il argi guztia!...

Ega, bai, ega! Oro zegok otz, bai bakar;  
oro, bai, ene!, zuria!...  
Non yana, ta aterperik non, txoria,  
billa arren adarrik-adar?.

\* \* \*

Gose-nekeak aldurik, elur-gaiñean  
etzin da; ta arin, geldiak  
deituta, gogapen negargarriak  
egotzi zaizka taldean.

Iñoiz ikusi dezute tximirritarik  
iltzeko yausitakoan,  
xomorroek yana nola dagoen  
azkenak egin eziñik?

Bero gozoa! Yantoki alez bete!  
Laztan eztiak goizean!  
Agur, agur!... Oi! Eriotz-aurrean  
etsipenaren nekea!

Iñoiz kabirik egin-gabeko gaxoa!  
Elurretan, or, txoria,  
epelak ogetuta, ire kabia...  
leenen bai azkenengoa!...

Elur ta elur: elurra, eten-gabea:  
illuntze beldurgarria!  
Astindu nai... Ega nai... Ai, txoria,  
elurra beti soiñean!

Aleak une, diardu, nagiz, Aldiak  
yalkitzen artaburua...  
Agurea baita, dar-dar eskua,  
logura, berriz, begiak...

\* \* \*

Il nai, ezin il...Gauaren azkengabea!

\* \* \*

Eguna?... Bai, nekezkoa;  
ur-esnea baiño motelagoa...  
Eguna noizbait, ordea!

Il-aurreko indar-ondarrak zuzpertz?... Beintzat  
txoria leioruntz doa,  
mozkorki —alatsu udazken-ostoa—  
egun nekez yaioaz bat.

Mokoz bai egoz otoikor astindu ditu  
leiarki lausoz beteak...  
Ai, beñere ezpalu zorigabeak  
begiaz lañoa urratu!

Margoz, bikaiña; eztarriz, abeslaria;  
bigunki, barru gozoan,  
zatarretsiaren kaiolatxoan,  
lo dago beste txoria...

Errukarria! Bein eta berriz, alena!  
Nondiko gezi zorrotza  
bat-batez eldu zaik egan, biotza  
yosteko guztiz zuzena?...  
\* \* \*

Leio-arrian yausi zan,— lauso begiak,  
zutiturik errotxoak:  
beatzak biurri, zabal egoak,  
arroturik egakiak...



## XABIERTXOREN ERIOTZA

*(Nere leenengo Xabiertxo'ren eriotz-egunean:  
1925gko. Lotazillaren 24g.)*

### I

Gabon-egun-goizean  
Yaun Aita pozik  
yaiki, ta aingerutxoak  
orra non bildu ditun,  
esanik:

Poztu, ene txikiok,  
gaur, arratsean,  
aurtxorik ederrena  
yaiotzekoa baita  
lurrean.

Apaindu, ta zoazte  
guztiok beera  
berri ona zabalduz,  
zuen Yaungoikotxoa  
gurtzera.

Zenbat zerate, baiña?  
Bat, bi, iru, amar,  
ogei, eun, milla... Gutxi!  
Yai ontako, geiago  
nik bear!

Entzun: ega lurreko  
seasketara,  
ta aur zoragarrienak,  
ene maiteok, bertan  
aukera.

Masaillean laztan bat,  
eztiz betea:  
eskutik ar, ta abia...  
orrela ugalduz zuen  
taldea.

Ta, lurbira guztia  
egin-ondoren,  
yaez yantziz biotzok  
bildu, iñularrerako,  
Belenen.

\* \* \*

Zalaparta bizian,  
txalo yo ta yo,  
Yainko zaarrari oro  
baranoan egatu  
zaizkio.

Ta, aruntz lagun-eginda  
puska batean,  
emen datoz berriro,  
ega-iraulka pozaren  
pozean.

\* \* \*

Yaunaren baratzako  
iturrietan  
murgildu, ta ari dira  
beren buruon eder-  
lanetan.

Gertu-ta-gero, urrezko  
txilibitoak  
aoratu, ta abia  
ziran, zabala arrotuz,  
egoak.



Non dira?... Antxe, urdiñaren  
sakonean,  
ezer ez duzu ikusten  
argizko auts-irakin-  
antzean?...

Noratsu?... Inon ez. Oro  
leengoraturik,  
begiak ez du yotzen  
urdin baztergabea  
besterik.

## II

Gabon-egun-goizean,  
seaskatxoan,  
Xabiartxo gaxoa  
gaitzak ito-zorian  
zegoan.

—Zer duk, eguzki orrek,  
gure ederrena?  
Nork min egin, esaidak,  
biotz biren zatirik  
maitena?...

Itxon! Ustez, arnasa  
baretu zaio:  
parre-antx gozo batek  
ezpaintxoak argitu  
dizkio...

—Inoren itz emeak  
entzuten ago,  
geldi-geldirik eta  
bular eztian baiño  
pozago?...

Ene! Beldur! Ez il, ez,  
arren, txikia!  
Ez yoan, gure poza,  
ez, gure biziaren  
argia!!

Ene! Gure biotzon  
erdibitzea!  
Nekez arteraiñoan,  
itotako negarra  
lertzea!

Ene! Amen begien  
negar-obiak  
ondo ayo-eziñak  
egin ote-ditu Yaun  
aundiak?...

Bular yoritik ez aut,  
ene!, ikusiko  
zalapartan edaten,  
gosea aserik baituk  
betiko!...

Eguzkiak inguma  
bezin maitea;  
ala, maiteminduak,  
maite-etzpañek ukitu  
lorea!...

Igan ipiñitako  
amesak, baiña,  
auskorak ote-ziran,  
inguma ta loreak  
ez aiña?...



## III

—Berandu? —Bai, maitea;  
 illuntzea den...  
 Atsekabeak ez din  
 astiaren neurtzea  
 yakiten.

—Ixo... Nortzu ditezkek  
 atarikuok?...  
 Nor zetorkek, algaraz,  
 miñagotzera gure  
 malkuok?

\* \* \*

*(Ataritik)*

*Etxeko-andre ona:*  
*kantatzerik nai?*  
*yaiotzadunak gera,*  
*begirunez beteak*  
*zure zai...*

\* \* \*

—Nortzuk dituk?... Esaiek  
 alde-egiteko!  
 —Gorritz argitutako  
 yaiotzaz, dun sorta bat  
 mutiko...

\* \* \*

*(Ataritik)*

*Etxeko-andre ona:*  
*kantatzerik nai?*  
*Belen-zaleak gera,*  
*sari-ustez beteak*  
*zure zai...*

\* \* \*

—Biyoz! —Ez, maitea;  
 begira zaien...  
 Gurea inoiz, azita,  
 oiek bezela ibiltze  
 aal-uken!

\* \* \*

*(Ataritik)*

*Etxeko-andre ona:*  
*abesterik nai?*  
*Gabon-zaleak gera,*  
*ezin-etsiz beteak*  
*zure zai*

\* \* \*

—Zuzen diok. Aur Onak  
 onetsi bitza!  
 Sartu, muttil ederrok,  
 seaska-alderaturik  
 yaiotza.



Sartu, ta yo, beldurrik  
gabe. Gaxoa  
lotan dezute, baiñan  
otsak astindu-gaitza  
du loa...

Yo, bai, gaur baita Aur Ona  
yaiotzekoa!  
Yaiki, biotz autsia,  
pozezko yaia baituk  
gaurkoa!

Yaiki, gure maiteena  
Belenen baita,  
ortzi izartuan zear  
ego bigun arroek  
bultzata!...

Oska baitago, urrezko  
txilibitoaz,  
zeuen Gabon-abesti  
berberok Belenen  
yo ta yoaz!

Yo, bai, maitañoaren  
oroiz, muttilok.  
Gurtu gatzaion Yainko  
aurtxoari biziok  
eta illok...

\* \* \*

Aintza goian Yaunari  
askigabea;  
ta, bere naia ontzat  
etsitako lurtarro...  
pakea!

## NESKATX URDIN-YANTZIA

Udaberri, uste-ezik,  
arki dut basoan.  
Neskatxa da, ta urdiñez  
yantzita ziyoan.  
Urdiña yazkia, ta  
begia areago:  
alakorik itsaso  
barean ez dago.  
Begi eder-goseok,  
ase zakidate!,  
iñon ezpaiditake  
ederrik, au beste.  
Mamia du naasian  
oretua, iñolaz,  
Loreil-laiño goiztar ta  
marrubi-odolaz.  
Arbazta igarrarena  
bezin su zolia  
Egun'ek biztu dio  
yorik illedia.

Aren oiñek ikutzen  
ote dute lurra?  
Ezetz diot: ezpaita  
melgotu belarra.  
Billuzik zan basoa  
negu-ondarrear,  
neskatx urdin yantzia  
bertara danean.  
Zebilela, ats epel bat,  
usaiez yoria,  
dama; ta adar beltzetan  
erne da bizia.  
Orriz-orri yazten da  
basoa, gozoro...



Bakan-bakanka, leenen...  
 Sarri-sarri, gero.  
 Eguzki itzulberriak  
 (maitari goiztarrak)  
 munkatu du basoa,  
 (munkatu senarrak)  
 Emazte ezkonberria  
 dala uste basoa...  
 Aren dardar emea  
 Aren par gozoa!  
 Ustez, buru gainean  
 gaua dut, argia,  
 amaika izar urdiñen  
 dirdirak yosia...  
 Ustez, ur orlegiak  
 nituan oiñean,  
 izarrok ziralarik  
 islatzen urean...  
 Gezur amesgarria,  
 lillurak sortua!  
 Goien urdiña nuan,  
 ostoak xectua;  
 beean, berriz, urrezko  
 yarioz argiak  
 belarrean oi-ditun  
 begibil zoliak.  
 Marmarra dabil goien,  
 ezin daikezuna  
 ots ezti dan igerri,  
 ala ixiltasuna.  
 Bat-batez, eun txoriek  
 eztarriak eten,  
 ta aberaski zabala  
 bitxiz yantzi zuten...

Egun-eunez yantzia  
 berrikusi-naiez,  
 bira ditut begiak,  
 bira, baiña... iñon ez!

Non da, non da sorgiña,  
 basoak maitea?  
 Begiaz dut, alperrik,  
 yo aren bidea.  
 Yoana zan... Yoana,  
 neri, biotzean,  
 kezka beldur-eztia  
 yosi-ondorean...  
 Maitetasun-azia:  
 ene udaberria:  
 neskatx-tankerakoa  
 ta urdiñez yantzia!...

1927



## BULTZI-LEIOTIK

Oi, lur, oi lur!  
 Oi, ene lur nereal!  
 oi, goiz eme, parre gozoz erneal!...

Arto musker,  
 mendi, baserri zaarrak;  
 ale gorritz  
 abaildutako sagarrak:

oro laiño  
 mee batek estalia,  
 urrez oro  
 eguzkiak yantzia...

Nekazari,  
 gizandi bat iduri  
 soroan zut:  
 beyondeizula zuri!...

Zure bazter,  
 gurazko aberria,  
 doa zoro ta  
 (bertan ni) bultzia...

Oi, ene lur,  
 baninduzu zerea,  
 zu landu, ta zure  
 sariz aseal!...

Baiñan... ezin:  
 beeko bear goriak  
 narama... Agur  
 soro, sagar, mendiak!...

## PARISKO TXOLARREA

Txalarretxo, txolarre,  
 Paris-erdikoa:  
*Bourse*'ko iskanbilla  
 (gizon zoro batzarre)  
 ez ote naikoa  
 i izutzeko, axolakabe biribilla?

Farol itzali baten  
 txapel-gaillurrera  
 etorri aiz xuxen  
 apur ostu bat yaten:  
 batetik bestera,  
 txapelaren muturrak arin dituk gaintzen.

Salto banakin, begi  
 ernaiak lurrera:  
 ez aiz i makala:  
 begiraldi luzeegi  
 gabe, baátor beera:  
 ez, alearen ordezt, yasotzera azala.

Kafetxean bainago  
 astiaren yabe,  
 zer egin oberik,  
 (ezer ez gogarago)  
 muiñak urtu gabe,  
 zerbait, alarik ere, gogo-yolas baizik?

Leioak lauso dira,  
 eguraldiaren  
 antzo. Barreanean,  
 giroaren arira,  
 loxustak egiten  
 morroi mantal-zuriak daude bazterrean.



Begira, beetik gora,  
berriz txolarrea.  
Keiñuka begiak,  
irentsi du, gerora  
luzatzeka, alea.  
Esku —(?)— peko guri bat boteaz... an'tziak!

Paris'ko txolarrea:  
zertan aiz berezi  
nere erriko batez?  
Azalez, soin-arrea;  
barrenez, biurri;  
kideago zaitetzen... ezta kik prantzesez!

Kanpantorre xaarrea  
bata bezin lasai,  
bestea da maiztar  
*Tuileri* goitarrea.  
Egingo nuke, bai,  
angoa lotsa ezetz onuntza banekar.

Nun-naitar izan-miñez,  
ostera, gizona  
bai txori baldarra!  
Alegiñak egiñez  
bebil andik onaa:  
etxez kanpora beti duk baserritarra.

Labur: nere burua  
Paris'en ikusiz  
ain lotu ta arlote,  
otoi nizun zerua,  
zeatz adiraziz  
gizon baiño naiago nukela txolarre.

1930

## OTARTXO UTSA

*(Alaba bakar zuenari, aita-alargunak)*

Zumezko otartxoa,  
bazterrean utsik...  
Noizdanik, gaixoa,  
ez duzu lorerik?

Udaberriero  
baizenkustan ikus  
lore-ontzi naro,  
zergatik gaur ain uts?...?

Mendian ari da  
kukua kantari;  
Basoa ta Itzala  
elkarren maitari;

mitxeletak, ilkor-  
ezik beren ustez,  
badabiltza an ta or  
lur apaindu gainez...

Zumezko otarñoa:  
udaberria izan  
ta, nola, gaixoa,  
zaude baxterrean?

Yun baita, betiko  
yun, aitaren poza!  
Loreak biltzeko  
ez izaki gauza!

Beso biguin aiek  
gogortu baitziran,  
ta itzali begiek  
gau etengabea!...





Zumezko otartxo,  
erraidazu, arren,  
uts duzun ondo.  
Ez ote, bederen,

loreño bat aaztu  
zure sabelean,  
aita dadin poztu  
bere negarrean?

Ondar ximelenik  
gabe zen otarra...  
Yaso dut geldirik...  
Ari dut negarra...

Geroztik, iñoizka,  
urbiltzen natzaio;  
begira nagoka,  
begira, luzaro

Ta sarri (gogoan  
iduritu bizi)  
lore bat, ondoan,  
eginik du mami.

Lore bat, gorria,  
mardul, eze, beti;  
erts-ezin zauria  
odolezko iduri...

Oroitzezko lore,  
laztan biotzeko,  
itzali den nere  
izarrarentzako.

1930

## AGUR!

Adiskide kuttun, lagun zorigabe,  
azpildu-gabeko biotzaren yabe,  
onerako zabal, ederrak su-bera:  
atorkit, Onuzki, gaur oroimenera!

Elkar-ordainaren ezti berdiñaka  
bein ta berriz uka maitasunak baitik,  
t'ez eskein bizitzak beazuna baizik  
(ala baita mikatz sagar bat elduka),  
aldegiña aiz urrun, lagun biotz-bera,  
adi-mugaz aruntz-erbeste itzalera.

Adiskide laztan, eun bider gaxoa:  
gogapenak elkar bil-ari meeñoa  
beñola zaik eten... Adi-yauregia!  
yabe dituk, geroz, gaua ta naasia.

Irudimena uan giarra, yoria;  
baiñan, ega-baldar baitabil txoria  
lurrera-bearka zauri doanean,  
orren antzo zian ark oi, maizenean.  
Odol eri batek ezetua iduri,  
beltz-ikusbera uan, izukoi, urduri...

\* \* \*

Gaberik gabeen-gaupean bai'ago  
gaztetzaro-ogitik yakide ninduken  
onen onginaia ezpaituk siñisten;  
ai, nik aal-banezaik, nik aal (eztiago  
loak ar-basoan illargia baiño)  
ene oi u sar biotz illeraiño!

Ene oi u sar ta biotza biztu,  
ia itzal-yauregian giz-argia izetu!



Ezin aal-baledi, Yaun errukiorra,  
 barkatu zaiozu zizukean zorra;  
 ta Argi-Aberrian ikus aal-nezake  
 lauso-eziñezko adiazen yabe;  
 ta aal-bezat, Yaun, otoi, besarka negarrez,  
 beste inon ez ainbat: negarra dan emez!

1930

## BIOTZEAN MIN DUT

(ILLETA-ERESI)

(Amona zanaren eortz-egunean).

Biotzean min dut, min etsia,  
 negar ixilla darion miña.  
 Amonatxo bat nun: gaur, enarak  
 etorri-garaiez, aldegiña.

\* \* \*

Eguzkirik ez dute  
 leiotan zapiak;  
 aur-yolasik ez dago  
 gaur zure kalean.  
 Odeiek lits urratu;  
 itsasoak orro.  
 Gizadi bat geldirik;  
 gero, bat-batean:

Ots!

Ots,

bizion oiñok...

Errezka bi gizonen  
 argizai oriak;  
 gorputza lau billobok;  
 atzetik andreak.

Ai, ene lor arin au  
 zein dudan larria!  
 Besoek ez lan arren,  
 biotzak nekeak...

Ots!

Ots!

bizion oiñok...



Mendea ia betea,  
ta ain illaun,  
gorputz xaar!  
Bezak gogo goien  
i beziun ariña,  
ta bezat-nik nerea,  
dei nazatenean,  
ezin-itzal-Argiruntz  
egatzeko diña!

Ots!

Ots!

bizion oiñok...

Orain larogei urte,  
kale poz-gabeok  
eguzkiak zitun ta,  
zure aur-yolasak  
alaitzen. Gaur, arriak  
ere baitira itzal...  
nork lekuskez, ikusi,  
urte urdin igesak!

Ots!

Ots!

bizion oiñok...

Egun zaarrak yoan ta  
berriak etorri,  
gaur poz biar oiñaze,  
noiz burni noiz zillar,  
zenbaitek ondamendi  
baituten katea

lore-sorta bekizu  
goi-muñoak zear!

Ots!

Ots!

bizion oiñok

\* \* \*

Bat-batean eten da  
bizion ots ori.  
Gorputza laga dugu  
nunbait. Al-dakit nun!  
Bultza naute barrura...  
ñir-ñir aunitz argi...  
ordia-antzo sar nazu,  
begi-lauso ta urgun.

Ots!

Ots!

enegan, biotz!

Amonatxo! Bakarrik  
zagoku atean,  
otz ta gogor, entzuten  
zure azken-Meza!  
Zerraldo-olen artetik  
(negu-gaua iduri)  
ez al-datortzu, uluka,  
aize erruki-eza?

Ots!

Ots!

enegan, biotz!

Begiok ero ditut,  
noranai doazkit;  
dantza naasi bat dabilt  
irudimenean.  
Goruntz egik, biotza:  
otoika lasa adi!  
Ixilla sor badadi  
ire barrenean!



Ots!  
Ots!  
enegan, biotz...

Ordu bete luzea  
Igaro zan. Noizbait,  
berriro lor illauna  
besoek... Urrena,

muño baten gainean  
uri ixil bat: arki.. —  
Poz-oiñaze-kateak  
emen dik etena.

Ots!  
Ots!  
bizion oiñok...

\* \* \*

Ol bat yaso ta ikusi  
dut musu ximela:  
parre-antxa, bizirik  
balirau bezela:

(Ots!  
Ots!  
ler adi, biotz!)

ordun, ixar bat biztu  
du nere gau beltzak.  
Begioi malko ixil bat  
dardarka darite.  
Noizbait itxaro-kabi  
biur dan biotzak:

(Ots!  
Ots!  
yauzika, biotz!)

«Agur! (oiuka dio)  
»gorputz ximur maite!  
»Agur, amonatxoa!  
»Egun Aundirarte!...»

\* \* \*

Biotzean min dut,  
min etsia,  
zotiñik-gabeko negar-miña.  
Alatsu txoriak, uda-ondo,  
negua du galazi-eziña.

1930



## ZUAITZ ETZANA

Zuaitz bat, urtezua, lurrera botea...  
Zaarra izanagatik bazun ark osasun beteal  
Ondoan orra agiri, zomak ezotua,  
aizkora ankerraren ebaki sarri-berritua.

Erorkoa bigundu-bearrez autsiak,  
adarretarik zenbait lur urratuan yosiak.  
Goruntz, luze-luzerik, gainñerontzekoak,  
otoi erruki bekiela zeruko Yainkoak.

Zuaitz lagunak begira agozkik ixilik,  
erroak dardarati, adaburua geldirik.  
Lurra naigabez zegok, aizea zinkuruz;  
txoriak urrun aldegiñik, izuaren izuz.

\* \* \*

Arbaso pakezale agurgarri orrek  
iñorentzat onginaia besterik izan ez dek.  
Betidanik, eskale labur, emale eder:  
ire bizi guztian, txarkeri bat al-duk ager?

Eskatu?... Aizeari, laztan bat oxkiro.  
Txoriari, kanta zezala goizetan eztiro.  
Andre lurrari, zertxo? Ezegai-ttando bat.  
Zer-eskaturik ez uan, soilki... gizonarentzat.

Eman, ordea?... Txoriari, abaroa;  
aize adiskideari, ots ezirik nun-yoa;  
lurrari, bustibide ta zimaurkigaia;  
ar berberak arki ditek igan babes alaia.

Ta gizonari?... Geien orretzek iri zor:  
ari ainbat ik emanik etzegok iñun iñor.  
Ire itzala, ire egurra, ire edergarria,  
ta arnaririk artu-ala, gizonaren zatia.

Azpian duk ikusi aren gorabera:  
aurtzaroan yolasti, mutilletan amets-bera;  
lan-izerdiak eta ondo-atsedena;  
ille-urdiue ta aguretzea; ta azkenik... azkena.

Bitartean, zuraren biribilkietan,  
ainbat mende esku sendoaz idazten iardukan.  
Amaika aldiz lurpera gizonak gizonak...  
Zuaitza bizkor beti ere zedukan Yaun onak.

\* \* \*

Izadiari zizkiok kendu-alak ken...  
Aren irentsi-bearra ez dik ezerk asetzen.  
Larreko zezena, oianeko basauntza,  
40 odeietako txoriak... Oro gizonak eiza...  
Azkenik, beartu duk zuaitz zaarraz ere,  
yauregi bat eraikitze zutikako ta abe...  
Belarpeko txuloa kilkerak bai eder,  
baña gizontxo —alegia!— ez izaki kilker.

Ta an datorkik beñola, eskuan aizkorez:  
zitalak nai au eratxi, burruka koIdar-bidez!  
Ark yo ta ik eán baituk burua geriza,  
amildu aiz goitik, atereaz lertu-ots gaitza.

\* \* \*

Idiak or. Kate bat lotu dik itzaiak.  
Zerrak, ozen, urrundik, irrika dizkik erraiak...

Lurra ta biok elkarri munda zaudate:  
ain adiskide zaarrek azken-agurra bai neke!

\* \* \*

Ba'aramakete, eraman!, zuaitz eroria...  
Errukia garaituz, betor nerekoikeria.  
Ba'aramakete, eraman!, bestela, mendia  
ezpainikek geiago begiaren pozgarria.



## URTE-GIROAK ENE BEGIAN

### I — BIZIA LO

#### Otsail-erdi

Egur ezearen kea  
goiak du kolore:  
egunaren atariruntz  
zauri bat, gordiña,  
odol-bearrean urre.  
Sakoneko lainoz gora  
tontorrek elurrez:  
itsasoa iduri,  
ametsezko ontziez.

Bide-ertzean, ez marrubi  
ez belar gizenik.  
Otalorea, bakanka,  
goitzko karraxika,  
Udaberriari deika.  
Or pago bat, lerden-aski  
igazko apaingarriak  
(gaur orbel gorriak)  
oso yaregin nai-ezik,  
nola baituten oi  
neskazar ezin-etsiak.  
Ostobakandu-sasian  
kabi bat, uts, urratua...  
Arru-beetik errekek ots,  
euriteak bulartua...

Basora naiz. An-or,  
goldiozko ogean,  
yoan-elurte gaitzaren  
ondarrak nabari;  
kavidun usoak, ala

emazte zuurraren  
zapiak iduri.  
Aritzak, eundaka,  
aier zazkio goiari,  
argi-leenenkia  
egarri baitute,  
arako urrezko zauria  
izanik iturri.  
Orregatik daude  
luze-luze egiñik,  
artean oiñak illunik,  
azken-arbazta-begiez  
udaberrirako  
ornitzen biziez.

O, zein aizen eder loa:  
eriotzaren anaitzakoa:  
bizitzazko urloa!...

### II — Sagar-lore

#### Loreil-bete

Anitz egunez, ez gera alaitu  
lurtarrok. Goien sar egin baitu  
Euri'k Eguzki giltzapean;  
yaun orail eder, legorteen aita,  
katez loturik egona baita  
odei bustien sabelean.

Gaur, orra agiri, tarteka, urdiña...  
Sor zait barruan larrera-miña;  
ta, aspaldi ez-ta, mendi-aldi.  
Bete ditzadan argiz begiok;  
eten zain-giar lotuegiok;  
bularra asetuz noan geldi.



Badut zalantza zein giro izaki;  
 otzaren aala danentz ebaki;  
 ikus ezpaitut Udaberri...  
 Baiña, bat-batez, gain-beera, maldan,  
 moltso zuri bat... Elur ez al-dan,  
 loreak ote... aal igerril!

Ari beltz oker naasi sareak  
 eundaka atzitu ditu... loreak?  
 elur-malutak?, mitxeletak?...  
 ltxon: txori bat, zear, egaka  
 dabil, kabigai-lorrez, esaka:  
 —Gaur dira gure maite-bestak!

Sagasti berri, sagasti zuri,  
 inguma-atsegintokia iduri,  
 elurte arian geldial!  
 Ezin urtuzko txingor ugari,  
 azpi gizenean duk nabari  
 zelai-bitxizko lorea...

Zertan udalen dan igertzeko  
 begi bear diot bide-ertzeko  
 pago pertxenta gazteari,  
 ta ikus orbelez dan erantzia  
 ta apaingarri berriez yantzia,  
 baso zabalen aitzindari?

Zertan bear dut yakin Itzala,  
 pagadiaren ume yaukala,  
 neska-kozkortzen ari al-dan?...  
 Kilker olerkari arloteak  
 neurtitz ozenak ditun boteak  
 lurrezko yauregi-atean?...

Bego tximirriten egaketa;  
 beude marrubi-loreak, eta  
 irusta-sailla ere bego:  
 dantzari-talde, *Bav'*tiarrak,

naaspil zoroan zuti-baldarrak,  
 esku goituan ontzia ardo...

Ene begiok, ez so besteri:  
 bide-ertz onetan nadin eseri,  
 iri begira, sagastia...  
 Sagasti gazte, sagasti zuri,  
 inguma-atsegintokia iduri,  
 elurte arian geldial!

Txuriaz naasi, pipil gurien,  
 ler-gabe-lore zabal-zorien  
 gorrixka, nabari duk sarri,  
 odol-tantoak antzo... Begira:  
 erditze baten aztarnak dira:  
 Bizi-erditze zoragarri!

Ibil, txoriok, ta kanta alaiki.  
 Negu agurea illa da, baiki,  
 lurra soil baitago elurrez:  
 oro dezaken esku naroak  
 erein baititu zuaitz-soroak  
 ogi berriaren apurrez...

Bekik iretzat oi u alai au,  
 sagasti, iretzat; bereizki bai'au  
 yaiez yantzi zorna berriak!  
 Bizitza duk agiri garretan...  
 Bizitza, ler-berri, adarretan...  
 Igan dik sort-ogea Udaberriak!

### III — Baso itzal Uzta-uzta

Urrun duk, sagasti berri, lorea.  
 Arizti, urrunago elurtea.



Gaillurrera igoa dugu Iguzkia,  
nondik yaurtiko zutago gezia.  
Begi-ogeak nork sakon-askiak  
gaiñez ez dakien aren argiak?

Uda! Mendiak i au eguerdi,  
ta urrezko opor-aro, ta abaro-aldi...

\* \* \*

Gurdibide bakan-ibil ertzetan  
masusta-sasia dago loretan.  
Ango kixkalbearra! Ango marmarra!  
Ego-begi izaki ta, aizeak garra:  
irakin diraki, beroz ezezik  
erleen egoek yo ta naasirik...

\* \* \*

Arru-beetik ez dator gaur ur-otsik...

Txoriak abaroetan ixilik,  
goiz-yardun bakarrez etsi baitute.

Egonean daude zuaitzak ere...  
Sagarrak eskuan ditu igaliak  
Eguzki erregeri eskeñiak:  
geldiak gizendu, egonak goza,  
nagiak noizpait yalkiaraz bitza...

\* \* \*

Beroak zapalduta datza oro:  
bizidun, landare, aitz eta soro.  
Muskerra ta artoa dagotzu soilki  
eguzki gorritan ezin izerdi.

Neguz untzi lirain, laiño-gaiñean,  
Txindoki, orain agokit aurean,  
goriak astundu-tantai arrizko,  
becari iñoiz baiño errotuago.

Beste erpin musker bat or baita agiri,  
maldan-gora zaizka zuaitzak geldi:  
oker, ats-estuka, lurrari itsatsi-  
mendizale makal unatu iduri.

\* \* \*

Zigor ontaz, Uda, ba'al-duk aterpe?  
Ara zuzen nazak, luzatu gabe!

\* \* \*

Leioak itxitako yauregia  
basoak iduri. Lo nagusia.  
Baiña, badu norbait —zoragarria—  
bidazti-zai eder: bai, alegia!  
Begira non dedan, aterpean zai,  
gorputza sotilla, betartea arrai.

Itzall, Baso'ren ume yaukal,  
xaloagorik ezin aal:  
beltxeran, begi bai azal:

Itzall!...

Itzall!...

Sar naun geldixe, taupaka biotza.  
Ar maitez, otoi, lerregin-arrotza...  
Oial illaun batez legortu didan  
bekokia. Gero, aldamenean  
atzaidan eseri, andereño otxan,  
ta, ai, zein gozo gauden, aopekotan!...





Atsedenaren eliz, zutoiz bete,  
osto-pillo ta izar izunak abe:  
ta i bertan oianeko yaupaleme...

Gure inguru lurra lurrun-yario,  
urre urtuzko yasak baitaragio.  
Euri gori ortaz basoa aterri.  
Gauden, bada, maite, basoan geldi.

Zuaitz-tartetandiko urre nabarra  
bezagun udaren bitxi bakarra.  
Begoz emendik ate ire ederkiak;  
ar bitzate besteek laztan goriak.  
Nik ireak naiago, oianeko Itzal,  
ezpaitiñe egiten odola kixkal...

\* \* \*

Uda! Gar zoragarri, suzko itsaso:  
untzi geriza untan nai aut igaro...

*(Bigarren Euskel-Olerti-yaiean, Tolosa'n,  
zillarrezko aritz-abarrez sariztatua).*

#### IV — Ondar gorri Azaro-leena

Uda —suzko itsaso— baitut ibilli  
gerizpe atsegin bat nuela untzi,  
ondoaz legorra yo dit emeki:  
ondarreta bat du, soil eta gorri.

(Itsasoak bai baitu, urrun-ertzean,  
urre gorizko bide-goenean,  
legor bat —odol-uts inularrean—  
Eguzki nondik sar atsedenean...)

Aingura bota dut Arratsaldean:  
oña dut ezarri Udazkenean...

\* \* \*

Berriro igo nauzu ene mendira,  
oroigarri zaarrei maitez begira...  
Andre Lurrak yaulki ditu igaliak;  
zurbil dauka arpegia, itzal begiak.

Gurdibide bakan-ibil ertzetan  
untza dago oraindik, nagi, loretan.  
Or-emenka, lore zimel gaiñetan,  
ingumak ari, gozo-miazketan...  
Mitxeleta gorri, zarpil egoak:  
maitatzeka atsotu diranetakoak.

Kemenak uts-eta nekez bainoa,  
zalantza eiut zaartu naizelakoa...  
Udazkenak aulagotzen dit atsa,  
orbelak ozenagotzen oin-otsa,  
aldapak larriagotzen biotza...  
Leenetan ez bezin autsia natza.

\* \* \*

Arru-beera itzuli nago. Ixurkia  
basoz ta garoz yantzia:  
noizbait orlegi, gaur nabar basoa;  
tarteka gorri garoa.  
Beste gain erpin bat bazan agiri  
leen eze: gaur burni-meatz iduri.  
Lurraren azala erdoitua da,  
ala dut odola begietara...?

Aizea dabil, busti setatia:  
lurrari daragio ots negartia.  
Larreko xornorro ozenen zantzurik  
ez da iñon. Aspaldidanik



ixil zen olerkari yaun Kilkerra:  
aixtian, alper eder den Txixarra.

Ta zuek, nora, txoriok, saldoka  
zoazte, iraduz urrundu-bearka?  
Adiskide Urretxindor il zaizute,  
ta aren ilkizunetara  
—egoak ikara—  
berandu-beldurak al-zaramate?

\* \* \*

Oi, zein dan ituna  
beera-bear au!  
Nik ez nai eguna  
biurtzerik gau!

Giroen argia galtzerakoan  
leen-oiartzuna dut ozen gogoan.  
Iru giro izanok, nik dei ta atozte:  
nork-zeren saria ekardazute:  
batak itxaro, besteak berbizte;  
irugarrenak bizitza-indar bete.  
Oro bear zaitute ene biotzak,  
Leen-min baidamada neurtitz zaarren otsak!

*(Negu)*

Ikus bezat, Yauna, bein ta berriro,  
otalore eziñegona...

*(Udaberi)*

Bekusat sagasti gazte elurgiro,  
udalen-sortoge dana.  
Ikus bitzat arako irusta-saillak  
eskuan ditutela ardo-txanbillak.  
Entzun bezat iñoizko olerkaria,  
zelaiean baitzun lur-yauregia...

*(Uda)*

Yainko-muño-gaiñetara baiño leen,  
(ederra baita bizia!)  
urrezko itsaso bebilt urduria,  
Itzal dudala laguntzaille lerdin.

\* \* \*

*(Udazken)*

Ta udazken-atsarreko goiz batean  
esnatu nadi Yainkozko Betean!

1930



## EUSKO-BIDAZTIARENA

*Unamuno'tar Mikel, yaun argiari,  
gure ausardi gorriaz yabetu dedin.*

*Heuskara, ialgiadi kanpora!*

*Heuskara, habil mundu guzjira!*

(Etxepare'k, orain lareuntsu urte).

## BIDAZTIAR-DEI

Aberriaren abots ezitia,  
gogamenaren ezkon xuria:  
ekatzan esku guria,  
atorkit geldi-geldia,  
uztagun, aldikoz, Euskalerria.

## LARRE-LORE

Eder aunagu, mintzo yoria,  
eder, benetan, garoz yantzia:  
larre-loretik ezitia,  
basotik euskal-mamia,  
laister sortzen aal-duk, Olerkaria!

Ta, ala Yaunaren gogo baledi  
nik gogo dudan bezin gartsuki,  
euskotar azal ta mami,  
gure erriaren olerki  
garaia, norbaitek lenbait-leen begi!

## ORO-MINTZO

Baiña nik, izkuntza larrekoa,  
nai aunat ere noranaikoa:  
yakite-egoek igoa;  
soiña zaar, berri gogoa;  
azal orizta, muin betirakoa.

## AMETS-BIDEETAN BARN

Ez adi beldur, nere Maiteder:  
baserriz landa nai aunat ager-  
arazi, bazterrik-bazter,  
arroki; ezpaitun ezer  
lurbiran ederrik i bezain eder!

Gogamenaren ezkon ez-antzu,  
eztei-ondoko bide diñagu.  
Otoi, Yauna, ibilgo-buru,  
maitasun-edermin-zitu,  
aur begi-argirik anitz bekargu.

\* \* \*

Itxaso bare, zelai urdiña,  
muga-biribil, belar-berdiña:  
goizaldea duk sorgiña!  
Dirdaiez ikus egiña  
mende-neurle dugun kurpil ariña...

\* \* \*

Iguzkipean ugartedia...  
Ur zabalean oial zuria...  
Zuaitz arrotzen azpia,  
eun oztñek itzalia!  
Or bide-zetzan Gerbault bakartia...



\* \* \*

Lekaro zabal lurraren gerri,  
ondardi kixkal eriogarri:  
bidazti-begiek sarri  
aidean baso ta iturri:  
bertaraiñokoan ondarra gorri!

\* \* \*

Dagigun arraun Izotz-errira,  
zaarren aztarrrik danentz begira:  
amaika yoan ta bira  
egiñik igaz baitira,  
eskuan arpoia, soñean zira!

Legorra zuri, beltz itsasoa:  
izotz bat untzi gure ibilgoa...  
Bakarte yaungoikozkoa!  
Xoil, egazti bat diyoa  
odeien senide, zabal egoa...

Kanta ditzagun ango gau luze,  
ango illun-nabar su gorritz bete;  
gizonek elurra aterpe;  
lurralde gizenik gabe;  
gure Euskalerriaz ain guziz beste!

\* \* \*

Iri nagusi, giza-erlauntza:  
zorapenezko aruntz-onuntza,  
sumabearra, yakintza,  
sal-cros ekurugaitza,  
gure elkar-indarrak itzuli bitzal

Ortzi oro ta egute oro  
yaso, ikus-ala, ta abes gozoro...

Apaindu zernaitarako:  
agi gai adierazteko  
gizaki guzien alderdi ta asmo.

## GURENTZA

Ta, beeko gaiok agor-ezkeroz,  
Iguzki'k ezin urtuzko egoz  
(Ikar'ek ez bezelakoz)  
goazeman zerura igoz,  
izar urdiñetaraiñoko asmoz!

1931



## ASABA ZAARREN BARATZA

*Barrena'tar Polikarpa, adiskide min  
ta abertzale yatorrari, biotzez.*

### I — Atarian

Asaba zaarren baratza,  
untzadun ormek esia,  
eguzkiak leen maitea...  
Otzaldi zoro baten itzuli,  
yoka nagokik atea.

Yoka nagokik atea,  
ate gorri zurezkoa,  
euri zaarrek usteldua;  
marraskilloek bide biurri  
dirdaitsuez apaindua

Bai-bainun amona xaar bat  
zazpi begiko baratzai;  
deadarkari yaioa  
marrubi-lapur nenkusanetan...  
Bizi ote-dut gaxoa?

### II — Sarrera

Sar eta... zuaitz yantziak.  
Urrats bat egin, ta... adar uts.  
Oroipen-txoriez zeuden  
beterik: ni ikus ta, bat-batean,  
20 egoei eragin ziten,

Nigana datoz, naasian...  
Adiskide min-maiteak!

Barru-muiñeko gauean,  
su itzalitzako zaarra gar gorri  
dabil da biur-naiean.

Belar gaiztoak yan ditu  
nire bidexka izkutuak...  
Ale bakanak dakartzi  
bide gaifleko maastiak, eta  
ortziak peitu du iguzki.

Urte yoanen zitala!  
Zuek zarpildu-itzalia  
leenera nork lekardake?  
Zabal-naroa nuen baratza,  
gaur ain estu, gaur ain gabe!

### III — Leena

Baratz-erdian dut arki  
amona: alderoka dator,  
begi galduak nora-nai...  
Eriotzak dakar besalagun,  
bere buruz ezpaita gai.

Amona, zatozkit, otoi:  
billoba laztan ezazu,  
esan zadazu «billoba!»  
Itz ori, soilki, zaarrak dit ondu,  
ardoa oi-dun bezela.

Biraka asi zan, dei ta dei:  
aita dei, ta ama; aurtzaroko  
lurrak irentsi-lagunak...  
Zaarrez birrumetu danez-gero,  
menbeko darabil leenak.



Errukarri! Lausorik du  
gizargia begietan...  
Non-nai aldiaren sitsa!  
Zu'ka, zoroki, mintza zitzaidan,  
zaldun arrotza bainintzan.

Laztan dut. Bera, arrituta,  
begi-begira dagokit.  
Gero, geldiro: «Nor zaitut?...»  
Euskeraz ark niri galdegiña  
gogoan besterik ez dut!

Nire begien suz sutu  
naiez bereak, diotsat:  
«Biloba nauzu, zaarrena...»  
»Zure marrubi gorriak iñoiz  
»ostutzen oi-nituen...»

Oroi ote?... Begietan,  
zalantza dut tximistarik  
iragan zuelakoa.  
Burua igurtzi zidan astiro,  
esanaz: «Zu...? Zu...? Gaxoal!»

Ta asi zan biraka berriz,  
il zaarrei oska, negarrez,  
eriotzaren egarri...  
Bizitzaren ondar-aleak  
larrainean eultzen ari!

#### IV — Oraiña

Ta, ara, bidean, baldarño,  
muttiko bat guregana:  
ark birbiloba, nik seme.  
lkus amonak, bertan gelditu,  
ta aren eztizko irriparre!

Laztan du, pozak zoratzen:  
«I aut, orain akust ongil»  
(diotsa) «I aut, bai, "olako"!...»  
Ta... nere izenez igurtzi zuen  
burutik oiñetaraño.

Leena zegoen oraiñaz  
ele gozoka. Bitzuok  
mintzo beraz ziarduten.  
Ene asaben lokarri zaarra,  
Yaunari zor, etzan eten!

#### V — Etorkizuna

Ordun eguzkiz yantzi zan  
asaba zaarren baratza;  
ordun, zuaitzak igaliz;  
ordun baratza leeneratu zan  
mugak berriro zabaliz.

Ta leen ikusi-gabeko  
zuaitz berri bat zegoan  
erdian, guzien buru...  
Aren gerizak erri-baratzak  
ezin-ilkor egin ditu.

Nire Tabor-mendi: nire  
baratz zaarraren antzalda!  
egi, mami, biur adi:  
leenaren muñiak aldatu beza  
baratz zaarra baratz berri!



## IZOTZ-ONDOKO IGUZKI

Izotzondoko iguzki,  
 neguaren parre:  
 olerkariak noizpait  
 iri goratzarre.  
 Emeki duk itxaroz  
 piztu garai-larre:  
 udaberri-lamiak  
 larreon batzarre.

Beetik nator, ibarrak  
 izoztuta utziaz.  
 Mendia yaiez dago  
 urrezko yantziaz.  
 Aren parrea dadat  
 irrika biziuz,  
 gozatua baitu gaur  
 ezti bereziaz.

Udalenak irria  
 oi-du zoro ozena;  
 Udak, aragikoa;  
 udazkenak, bena;  
 negu-gau ozkarbien  
 izotz-ondorena berriz,  
 bakarra duzu;  
 denetan emeena!

Bai-baitator urrundik  
 Gabonetarako  
 seme zaarra: bidean  
 elurpe du oro;  
 etxeko sutondoan  
 bixkortu ezker,  
 ikus aren ezpainen  
 parreantxa gozo!

Bai-baitatza eria  
 ogean: erio  
 atzapar itsusia  
 luzatzen ario:  
 berbizkunde-berria  
 maiteak yario:  
 itzik ezin ta irria  
 ain eni dagio!

Sagasti soilla lotan,  
 abar makur naaspil;  
 zelaiek, orbelpean,  
 ametsetan Orril;  
 txori gaxoei aztu  
 gau latzaren urbil;  
 aizeñoa lillurak  
 otxanduta dabil.

Aranak mailka daude  
 gorantza yarriak;  
 guzien ondarrean  
 laino urdin, begiak;  
 izotz-arnasa, agian,  
 baititu iguzkiak  
 zernai tauparazteko  
 men zoragarriak.

Ezker-alde Oresa,  
 eskui, Altzo-muño;  
 non-nai euskel-oiartzun  
 ortzi-mugaraiño...  
 Dabesadan, ibarrak  
 lainotan daudeño!  
 Dabesagun, lagunok:  
 geroak ereiño!



Aran ta muño gainez  
 Aralar aundia,  
 euskotarren zaindari  
 Mikel'en mendia:  
 koskak elur-dirdaiek  
 bil ta, dirudia  
 amets eder mamitu  
 ortzian geldia.

Yondone goiaingeru  
 garaille goitarra,  
 gure arazo latza  
 duk bizi-bearra;  
 artarako, nagusi  
 dukan Yaun bakarra  
 ire bidez dotoigu,  
 damaigun indarra.

\* \* \*

Izotzak estali zun  
 gure Euskalerria;  
 mintzo ozenak zabaldu  
 berbizkun-berria.  
 Itzal-zokondoetan  
 lore, izotz-bitxia;  
 baiña gainetaz ari  
 yauntzen eguzkia.

Izotz-ondo. Neguak  
 parre eme. Gizadi  
 larria gaillurreruntz,  
 muñoak mailladi.  
 Gazte-sail kementsua  
 goraiño badadi,  
 izozpetik eguzkik  
 yare dik Euzkadi!

## GURE MINTZO

*Arana-Goiri'ren oroiz ta eskarrez.*

Nerekin yaio nun abesmiña,  
 ta aurtandik min ori dut izan samiña...  
 Kanta nai, nai alper: mintzoa  
 peitu, miñak bear-eztigai gozoa!

Uts bainun oskai guri berexa,  
 atsa yaurti arren ezin sor abesa;  
 amets-arteko oi u bailitzan,  
 otsaren-zakarrez izu-lkara nintzan.

Il-zaarki, bizi dugun gizona!  
 Egunoro berpiz lurpean dagona!  
 Bezat onets aren izena,  
 aberriz ta mintzoz gu yantziarena.

Aren argibidez ni yabetu  
 enegan bazala norbait atxilotu.  
 Ordun, yetxi nazu lezera;  
 nork gere inuiñean dugun itzalera.

Oin kolokak zuur, begiak yoran,  
 zurubi biurrez poliki ninyoan.  
 Guri argi ematearren  
 itzaliarena, eskuan nenkarren...

Orra noizpait ere beeraiño el,  
 ta leotza arki dut ondoaren sabel,  
 ta, leotzean, il-iduri,  
 gizalaba eder odol-gabez zuri.

Ipui zaarrak, atozte gogora!  
 Atozte erregingai begizkoak zora!  
 Bazterrean ikus nerea,  
 ene ta ene asaben oarrezak botea...





Adatsa busti diot negarrez,  
biotza berotu nerearen garrez,  
ta ito-larria arin-bearrez  
leio zekenera dut nerekin narrez.

Berriz-yaio-poza suma nuen...  
Gezal mugagabez bide-ginyoazen:  
bizitza-itsaso otxan barea,  
goiz-eguzkiaren txinpartez erneal

Ezpaiñak dardar, lepo-zaiñak ler-  
bearrean, muinki dut estu nere eder  
besoetan, ta atsa yaurtiki:  
ta ura bai, egin zan aoan abesti!

Aapaldiak elkarren ondoren  
yalki ta, uso zuri antzean zetozen  
itzuli, itxaso urdiña zear,  
mokoan, edergai, basoaren abar.

Itzuli zetozen aapaIdiak;  
itzuli zetozen nere uso txuriak  
Aberriarentzat damesgun  
legor gizenetik, yai-ostoa lagun...

\* \* \*

Ene leozpetu yare-berri,  
eusko orok zaitzagu miñen eztigarri,  
ta besteren gogo-menbetik  
yare-gagizu usu, geurea gaiturik!